

DRIE VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN

Serie In vuur en vlam

Dit is de zondag die vertelt hoe God drie is maar toch een. Hoe wij miljarden zijn, maar toch verbonden. Dit is de zondag van de triniteit, die vertelt hoe God zich vermenigvuldigt en mensen ook. Hoe iedere deelverzameling met een andere overlapt, hoe wij verknoopt zijn met elkaar, de zichtbare en de onzichtbare dingen, en God - die nooit te peilen, maar wereldwijd gebruikte godsnaam – God omgekeerd ook met ons.

Terwijl ik altijd een uitgesproken '*alpha*' ben geweest – zo eentje van de talen, die door de wiskunde tot tranen werd gebracht – ben ik ook vermenigvuldiging, staartdeling, breuk, wortel en kans. Zelfs verhefbaar tot in de hogere macht - hoe kan dat? Dit is een zondag om duizelig te worden. Omdat niets bestaat zonder iets anders dat eraan voorafgaat, eraan voorbij of te boven. Geen tijd, geen kleur, geen licht, geen klank, geen aanraking, emotie, aantrekking, afstoting, vreugde of verdriet - geen enkel zijn. Want van oorsprong tot einde is er vermenigvuldiging en deling en rolt het goddelijke zich uit: van boven naar beneden, van beneden naar boven, van binnen naar buiten en andersom, in alles waarin wij bestaan als een groot wonder.

Vandaag is een zondag van drie voor de prijs van één: de kleinste deelverzameling van de theologie zou je kunnen zeggen, die God is genoemd: vader, zoon en geest. Oorsprong, reisgenoot en levensadem. Hemel, aarde, boven, onder, nu en later. En alle dynamiek daartussenin. En toch één.

En daar komen dan vandaag ook nog drie theologen bij. Het kan niet op. Dat ging zo. Ik wilde bij de hedendaagse Catherine Keller beginnen, maar de leukste lezing vond ik bij Dionysius de Areopagiet, ver terug in de 6e eeuw. Toegegeven: hij begon boven, zij beneden. Hij uit de tijd van de kerkvaders, zij met haar wortels in de feministische, de bevrijdingstheologie en de procestheologie en toch zo dicht bij elkaar. Boeiend hoe we alles zo graag nieuw zeggen en het oude al bijna overboord hadden gegooid als dat ineens actueler blijkt dan gedacht. Deze twee theologen - een van toen, een van nu, die allebei zeggen hoe alles verweven is. Hoe het een ontstaat uit het ander, zich deelt en zich splitst en tegelijk door alles heen verbonden blijft: boven en onder, hoofd en hart, geest en lichaam, man, vrouw, ratio en gevoel. Alles met alles.

Dat zocht die Dionysius eeuwen geleden dus ook. Toen hij beschreef hoe God zich uitstort in een veelheid van leven. Het onzichtbare in het zichtbare. In allerlei hogere wezens, tussenwezens en engelen, zoals men het zich toen voorstelde, zich vertakt in luchtlagen, dag en nacht. In licht dat uiteenspat in ander licht, in kleuren, in zon, maan en sterren. In geuren en geluid, taal, smaken, gevoelens zelfs. In alle levensgebieden weer anders. Waarvan alle leven een fractie of meer uitmaakt. Dionysius heeft er het westerse denken mee beïnvloed maar ook de mystiek, die ons leerde hoeveel er is waar geen mens bij kan. En toen hij alles geschreven had verzuchtte Dionysius: heb ik het wel goed? Is er iemand die het beter zeggen kan? Houd je me op de hoogte?

Juist nu zoveel mensen geneigd zijn God te laten vallen, denkt de Amerikaanse theologe Catherine Keller, dat de wereld de Godsnaam juist nodig heeft. Omdat we anders onszelf teveel voorop zetten, en wat is in plaats van wat komt. Zij beschrijft ze ook: de zienlijke en de niet-zienlijke dingen. Hoe God deel van een weefsel is en uit wat chaos is telkens naar buitenkomt. Zienlijk en niet-zienlijk. En juist dat niet-zienlijke hebben we nodig zegt zij om open te blijven voor wat buiten onze controle is. Opdat wat in de '*hemel*' is ook op aarde komen kan. God heeft immers meerdere gezichten: zichtbaar maar ook verborgen. Net zoals wij meezijdig en altijd in beweging en op ander leven aangewezen. Bij Catherine Keller is God nodig om te weten dat we met elkaar verbonden zijn door iets dat zich niet beschrijven laat. Met onzichtbare draden. Misschien dat de muziek daar nog het beste bij kan.

En dan is er nog een derde theoloog vandaag: Ioannis Zizioulas. Grieks-orthodox klinkt misschien niet meteen modern, maar in zijn nieuwste boek haalt hij de hele biologie en kosmologie erbij. Om ook op zijn beurt te laten zien hoe alles uit elkaar voortvloeit en overvloeit, te beginnen bij God die zich verdeelt in drie personen. 'Persoon' van het Latijnse '*persona*' dat masker betekent. Omdat, of het nu God betreft of een ander mens, er altijd iets verborgen blijft, er achter het eerste een tweede gezicht schuilt. Personen, omdat god op relatie uit is. God boven-ons-uit, bron van alle leven, maar ook in de ander midden onder ons. En tenslotte als geest, heilige geest, vorige week uitbundig gevierd: Gods adem in alles wat leeft. Drie personen en toch één wezen omdat ook de eenheid erin schuilt.

Deze Zizioulas voegt nog iets anders toe. Hij zegt niet alleen hoe verweven wij zijn, gemeenschap, zoals we iedere zondag vieren. Samen bij de Ene – moleculair, emotioneel, seksueel, religieus. Maar tegelijkertijd, zegt hij, is ook het omgekeerde waar. We zijn niet alleen geroepen bij elkaar te horen, maar ook om verschillend te zijn. Zo veelsoortig mogelijk. Zoals heel de schepping zich splitst in soorten, kleuren en geuren, in allerlei substantie, dieren en materie, zo ook mensen in personen die zichzelf mogen zijn. Het klonk mij als een nieuwe roeping: verschillend te zijn! Wees verschillend! U anders dan ik. Jij anders dan jij. Eerlijk gezegd: het ontroert mij.

Een persoon, zegt deze denker, is niet in zichzelf begrensd. De een woont in de ander, zoals ook God. Zo hebben wij deel aan elkaar en raakt u(U) aan mij. Maar nooit zonder de eigen andersheid te verliezen. Juist in de veelkleurigheid horen we bij-Een. Alsof elke ster ertoe doet (zie ons plafond). Iedere bloem, golf of lichtstraal. Deze persoon met deze kleur of eigenschap. Opener, geslotener: wees wie jij bent. Wees gezegend. Want zoals jij ben je bedoeld én deel van het geheel. Niemand bestaat zonder de invloed van een ander, ontmoeting, gesprek. Het is de ander die mij 'ik' maakt. Niemand zonder relatie. En dat begint in de Eeuwige zelf. Die evenzeer boven ons uitgaat als naar ons is toegekeerd. Vader en zoon, moederschoot en nieuw begin van leven.

Het moet een vraag van alle eeuwen zijn geweest hoe ons die dingen te denken. Hoe we God niet zien of benoemen kunnen en tegelijk de Levende in ons midden vinden, in mens en natuur. Zoals in Jezus van Nazareth. Hoe kan het, moet men hebben gedacht, God aan te treffen in een van ons? Terwijl de verhalen vanaf het begin het eigenlijk al vertellen. Hoe de adem Gods ons ingeblazen wordt. Bij God vandaan, maar ook ergens naartoe. Omdat het échte goddelijke volgens de Schrift de dingen niet alleen op hun plaats zet, maar ze er als het nodig is ook weer vanaf blazen kan. Als het vast komt te zitten. Zoals de geest van Pinksteren, dwars tegen alles wat vastroest en zelfs de dood voorbij.

Vandaag is het de zondag van de triniteit, de Drievuldigheid. Die zegt dat God God is, mens en ook geest. Een heel oud idee dus, geboren uit verbazing van mensen, hoe het kan je God te denken boven ons uit, maar die je ook in een mens tegenkomen kan. Of middenin de wereld. Liefdevol ingeblazen in al wat leeft. Als mijn vader mij vroeger goedenacht kwam zeggen, keek hij nog even om de deur en zwaaide in de spiegel, schiet me op deze Vaderdag te binnen. Ik ervoer dat als verbinding, liefde die meeding in de nacht. Zoals ik het bij mijn kinderen deed als ik om de deur nog even blies, over mijn hand. Zo geven we Gods geest met onzichtbare draden door, op vele manieren, van mens tot mens.

Waarom moet ik soms huilen zegt iemand, als ik hier kom? Waarom heb ik het gevoel dat niet ik, maar God in mij werkt bij de dingen die ik doe of zeg? Waarom ben ik *ik* en geen ander en kan ik tegelijk ook onderweg zijn naar wie ik word? Omdat God zelf niet de onbewogen beweger is zoals Aristoteles beweerde, maar weldegelijk bewogen en altijd in beweging. In ons en naar ons toe, en boven ons uit. Vraag niet hoe. Allemaal weten we dat het maar een woord is. God is een metafoor zeggen we wel, voor wat niemand zeggen kan, of volgens diezelfde Amerikaanse Catherine Keller een '*nickname*' voor alles wat aan de bron staat van wat zich vernieuwt: het komend koninkrijk, de nieuwe dag, de nieuwe schepping, de geboorte van een nieuw verschijnsel of een nieuwgeboren kind. Die is, die was en die komt. Het is fascinerend hoe de nieuwste theologie met de alleroudste zoveel gemeen heeft: door de ene bron te benadrukken en tegelijk de veelheid van alles wat gestalte krijgt.

Tenslotte dit. Het joodse Loofhuttenfeest dat bij uitstek viert dat onze verblijfplaats nooit vaststaat maar altijd open en onbestendig, draagt op dat feest een bundel met vier plantensoorten rond. Een die geur heeft en smaak, die staat voor alle mensen die de Thora hebben en doen. De tweede die smaak heeft maar geen geur: dat zijn zij die wel de Thora hebben, maar er niet mee werken. De derde, die wel geur heeft maar geen smaak: zij die het goede doen zonder de Thora zelfs te kennen. En de vierde: de wilgen - zonder smaak, zonder geur. Dat zijn zij die geen Thora hebben en ook het licht niet verspreiden. Wat zal de Levende met die laatsten doen, is de vraag. Verstoten? Nee, is het antwoord. Ze moeten, hoe verschillend ook 1 bundel blijven, zodat niemand uitvalt. En het zwaaien ermee op het Loofhuttenfeest is als één groot wuivend gebed tot eenheid en gemeenschap, opdat de vier elkaar zullen verzoenen. Aangeraakt, allemaal weer verschillend, door hetzelfde goddelijk licht.

Juut Meijer

We lezen: Genesis 1 en Dionysius de Areopagiet - *Over goddelijke namen 2* (vertaling van Michiel ter Horst)
En het vermelden waard: Catherine Keller in: Constructieve theologie/Rick Benjamins
en Ioannis Zizioulas : *Gemeenschap en Andersheid*, 2019

Juut Meijer is bereikbaar via: juutmeijer@dominicusamsterdam.nl